

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-20>

УДК 378.147

Столярчук Л.Б.

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ПРАВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено сучасний стан професійної підготовки фахівців у галузі права освітнього рівня «Бакалавр» у закладах вищої освіти України. Виявлено особливості та тенденції розвитку вищої юридичної освіти в Україні. Охарактеризовано систему закладів вищої освіти, які здійснюють професійну підготовку бакалаврів права. Здійснено ґрунтовний аналіз освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право». Розглянуто основні проблеми підготовки бакалаврів права та окреслено шляхи реформування правової освіти в Україні.

Ключові слова: бакалавр права, вища юридична освіта, заклад вищої освіти, освітня програма, професійна підготовка.

Stoliarchuk Lesia

Lviv Polytechnic National University

CURRENT STATE OF BACHELORS OF LAW PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary. The article examines the current state of professional training of legal specialists aiming to obtain a bachelor's degree in Ukrainian higher educational institutions. The peculiarities and tendencies of higher legal education development in Ukraine are revealed. The system of higher educational institutions providing professional training of bachelors of law is characterized. A thorough analysis of curricula of the first (Bachelor) level of higher education in the specialty «Law» is conducted. The main problems of training bachelors of law are highlighted and ways of reforming legal education in Ukraine are outlined.

Keywords: Bachelor of Law, higher legal education, higher educational institution, curriculum, professional training.

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення української державності, в умовах реформування судової системи, фундаментального оновлення законодавства відбулося суттєве зростання соціальної значущості юриспруденції. Функціонування органів державної влади, правосуддя та правопорядку було б неможливе без висококваліфікованих фахівців у цій сфері.

Формування демократичного правового суспільства вимагає високого рівня професійної підготовки фахівців у галузі права. У цьому контексті постає необхідність у переосмисленні стану правової освіти в Україні та формуванні нових концепцій, методик та підходів до професійної підготовки юристів, здатних ефективно здійснювати практичну діяльність в сучасних реаліях.

Інтеграція України в світове співтовариство зумовлює зростання потреби у висококваліфікованих фахівцях у галузі права, здатних представляти та захищати інтереси держави, юридичних осіб та громадян України у міжнародних організаціях та судових інстанціях, зокрема, в Європейському суді з прав людини та міжнародних арбітражних судах, а також забезпечувати дотримання прав людини та принципів верховенства права на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури з проблем вищої юридичної освіти засвідчує, що велика кількість вітчизняних вчених працювала над висвітленням ключових питань цієї галузі та над їх вирішенням. Усвідомлення актуальності зазначених проблем зумовило появу певної кількості науково-педагогічних досліджень різних аспектів

професійної підготовки юристів (О. Бандурка, С. Гусарева, В. Галузинський, Ф. Думко, В. Дяченко, О. Кузьменко, Ю. Оборотова, С. Сливка, В. Тацій, М. Шерман, Г. Яворська). Проблемам реформування і стандартизації юридичної освіти присвячені праці М. Аракеяна, О. Арсентьевої, В. Бігуна, Т. Варфоломеевої, В. Гошовського, В. Ковальського, С. Козлова, В. Комарова, С. Леонової, В. Опришка, Р. Петрова, Л. Котової, О. Парамонової, І. Сопілко та інших. Незважаючи на велику кількість наукової літератури з вищої юридичної освіти, на жаль, питання підготовки бакалаврів права у закладах вищої освіти України не мають достатнього висвітлення.

Мета статті. Метою статті є розглянути та проаналізувати сучасний стан і проблематику професійної підготовки бакалаврів права у системі закладів вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Від часів проголошення незалежності України юридична освіта залишається однією з важливих складових вітчизняної системи вищої освіти, зважаючи на започатковані в державі реформи політичної, правової, суддівської систем, розвиток ринкових відносин в економіці [5, с. 6]. На сьогоднішній день система професійної підготовки фахівців з права в Україні зазнала суттєвих змін, що пов'язано з підвищенням ролі права в житті суспільства, зростанням престижу юридичної професії та попиту на фахівців цієї галузі.

Організація професійної підготовки фахівців з права в Україні базується на положеннях Конституції України (1996), Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про

наукову і науково-технічну діяльність» (2015), Указу Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 р. № 344/2013, Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 3 листопада 1993 року, наказу МОН України від 16.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи», Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 р. №344, Проекту Закону України «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» від 28.09.2017 р. №7147, який має на меті реформування системи підготовки юристів в Україні у контексті європейських та міжнародних стандартів в освіті та забезпечення якості правничої професії.

Професійна підготовка бакалаврів у галузі права в Україні здійснюється у закладах вищої освіти (ЗВО), яких згідно з даними порталу osvita.ua зараз налічується 167, серед яких 110 – державні і 57 – приватної форми власності. Переважну більшість бакалаврів з права випускають вищі навчальні заклади IV рівня акредитації (110 ЗВО). Крім того, ще 43 ЗВО мають III-IV рівень акредитації, 12 закладів III рівня акредитації, 1 ЗВО (Західноукраїнський економіко-правничий університет) має II-III рівень акредитації та 1 (Київський кооперативний інститут бізнесу і права) - I рівень акредитації [1].

Результати дослідження показали, що серед ЗВО, які здійснюють професійну підготовку бакалаврів у галузі права, можна виокремити такі типи:

1. ЗВО правничого спрямування, наприклад: Національний університет «Одеська юридична академія», Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Київський університет права Національної академії наук України, Товариство з обмеженою відповідальністю «Академія адвокатури України», тощо.

2. ЗВО правоохоронного спрямування, зокрема ЗВО системи Міністерства оборони, МВС, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби, СБУ, Державної прикордонної служби, Державної фіскальної служби, серед яких – Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Львівський державний університет внутрішніх справ, Національна академія внутрішніх справ, Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Хмельницького, Національна академія Служби безпеки України, Університет державної фіскальної служби України, Харківський національний університет внутрішніх справ та інші.

3. Класичні університети з юридичними факультетами: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет ім. Франка, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Національний університет «Острозька академія», Національний університет «Львівська політехніка», Одеський національний університет ім. Мечникова, Харківський національний університет

ім. Каразіна, Сумський державний університет, Хмельницький національний університет, тощо.

4. ЗВО фахового спрямування, відмінного від правничого: Київський національний університет культури і мистецтв, Запорізький національний технічний університет, Київський національний лінгвістичний університет, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького, Національний авіаційний університет, Національний транспортний університет, Національний університет водного господарства та природокористування, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Українська академія друкарства, Херсонський державний аграрний університет та інші [1].

Згідно з даними академічного рейтингу вищих навчальних закладів України «Топ-200 Україна 2018», до провідних вищих навчальних закладів, які забезпечують професійну підготовку бакалаврів з права в Україні, можна віднести Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Сумський державний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана [11].

Огляд наукових публікацій свідчить, що серед головних проблем юридичної освіти в умовах трансформації сучасної правової системи України фахівці виділяють наступні: невідповідність системи юридичної освіти реальним потребам суспільства і держави; велика кількість юридичних вузів і факультетів у нашій країні; невизначеність питання щодо змісту галузевого стандарту юридичної освіти; нагальна необхідність підвищення її якості; складні процеси інтернаціоналізації та інтеграції вищої юридичної освіти в Європейський і світовий освітній просторі; зниження рівня правової культури і правової освіченості абітурієнтів; успадкування і деякою мірою консервування радянської системи теоретичної і практичної підготовки юристів, що полягає у спотвореній корпоративності професії юриста, орієнтації майбутніх фахівців на збереження та розвиток саме примусово-заборонних правових норм, відсутності реальної публічності в правових відносинах загалом та в захисті прав людини і громадянина зокрема [3; 13; 16].

Перші спроби реформи юридичної освіти в Україні були здійснені ще у 2001 р., з прийняттям Кабінетом Міністрів України Постанови № 344 «Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року». Постанова визначила актуальність розвитку юридичної освіти, необхідність постійної уваги до якості підготовки та перепідготовки юридичних кадрів, приведення змісту юридичної освіти у відповідність із сучасними вимогами юридичної практики [10].

У рамках реформування системи вищої освіти та комплексного оновлення законодавства у цій сфері, 14 вересня 2016 р. Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством юстиції було представлено проект «Концепції вдосконалення правової (юридичної) освіти для професійної підготовки юриста відповідно до європейських стандартів вищої освіти і юридичної професії», робота над яким здійснювалась за участі не лише представників органів державної влади, але й партнерів, котрі реалізують проект USAID «Справедливе правосуддя», координаторів проектів ОБСЄ в Україні, представників вищих навчальних закладів та громадських об'єднань.

На підставі Концепції вдосконалення юридичної освіти був розроблений законопроект «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» № 7147 від 28.09.2017. Метою цього законопроекту є розвиток правової освіти, спрямованої на підготовку юриста відповідно до його фундаментальної ролі – затвердження верховенства права через захист прав і свобод людини. Проект закону визначає основи (стандарт) юридичної (правової) освіти, а також встановлює механізми оцінювання якості юридичної (правової) освіти і загального доступу до юридичної професії та критерії, яким повинні відповідати юридичні школи. Документ містить перелік фундаментальних юридичних дисциплін, що мають входити до стандартів правової освіти, і/або тих, учбові програми яких вимагають змістовного і методологічного вдосконалення з метою забезпечення підготовки юриста відповідно до європейських стандартів. Законопроект розділяє юридичні професії (суддя, адвокат, прокурор, нотаріус) і професійну діяльність у сфері права (держслужба, робота в органах місцевого самоврядування, робота помічником судді, адвоката, нотаріуса, прокурора, науково-викладацька діяльність в юридичній школі). Відповідно до норм нового закону готувати юристів матимуть змогу тільки юридичні школи («правничі»), що знаходяться в підпорядкуванні МОН України (класичні університети, профільні університети), і приватні вищі учбові заклади, що отримали ліцензію [11].

Важливим кроком до трансформації існуючої системи юридичної освіти стало затвердження Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти наказом Міністерства освіти і науки України №1379 від 12 грудня 2018 року. Цей стандарт вводиться в дію з 2018/2019 навчального року та визначає базові вимоги до змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО, які готують бакалаврів права. Зокрема, даний документ надає перелік компетентностей випускника, які представлені 3 видами: інтегральна компетентність, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Крім того, представлений нормативний зміст підготовки бакалаврів права, сформульований у термінах результатів навчання, які включають такі блоки: соціально-гуманітарна ерудованість, дослідницькі навички, комунікація, професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій, праворозуміння та правозастосування [14].

Положення та норми Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти реалізуються в освітніх програмах закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку бакалаврів права.

Зокрема, в Україні освітня програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» має на меті надати теоретичні знання та практичні уміння і навички, достатні для успішного виконання професійних обов'язків та підготувати студентів для подальшого працевлаштування за обраною спеціальністю. Основним фокусом освітньої програми є професійна підготовка у сфері економічних, інформаційних, правових та політичних відносин. Ця освітня програма базується на загальновідомих наукових положеннях та результатах сучасних досліджень з права, орієнтує на актуальні спеціалізації, в рамках яких можлива подальша професійна кар'єра у сфері адвокатської діяльності, нотаріальної діяльності, юстиції, суду, поліції, фіскальних органах, органах державної влади та місцевого самоврядування [9].

Освітня програма з права Національного університету «Киево-Могилянська академія» відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 081 «Право» виділяє 3 типи програмних компетентностей: інтегральна компетентність, загальні компетентності, фахові компетентності спеціальності та фахові компетентності професійного спрямування. Інтегральна компетентність – це здатність розв'язувати складні проблеми у сфері правозастосування або у процесі навчання, застосовуючи знання з відповідних галузей права, природи та змісту окремих інститутів права та правових норм, керуючись верховенством права. Загальні компетентності передбачають формування світоглядних та морально-етичних цінностей, широку соціально-гуманітарну ерудованість і усвідомлення мультикультурного розмаїття сучасного життя, зокрема: здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях; уміння планувати, організувати і контролювати свою діяльність; знання і розуміння природи етичних стандартів, у тому числі етичних стандартів правничої професії та здатність діяти на їх основі; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність спілкуватися іноземною мовою як усно, так і письмово, у тому числі у професійній сфері; вміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії; навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, оцінка її достовірності, використання сучасних інформаційних технологій і баз даних; здатність до проведення аналізу фактів, подій, явищ та процесів; здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки; здатність до творчого мислення і генерування нових ідей; вміння працювати самостійно, працювати у команді колег за фахом, а також із залученням експертів з інших галузей знань; здатність приймати не-

упереджені і мотивовані рішення; здатність визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб; вміння примирювати сторони з протилежними інтересами; здатність вчитися, виявляти прогалини у власних знаннях і оволодівати новими знаннями, усвідомлювати необхідність у навчанні протягом усього життя; вміння визначити пріоритети та проявляти наполегливість у досягненні поставлених завдань і виконанні взятих зобов'язань; здатність проявляти добросовісність, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність; здатність до ініціативності у практичній діяльності, уміння оперативно реагувати на зміни; цінування різноманітності і мультикультурності та повага до них; прагнення до збереження навколишнього середовища; здатність поважати гендерну рівність; прагнення до утвердження академічної доброчесності. Серед фахових компетентностей спеціальності варто відзначити: знання основ теорії та філософії права, структури правничої професії та її ролі у суспільстві; знання історії права та устрою держави; знання стандартів правничої професії; знання міжнародних стандартів прав людини; знання Конвенції з захисту прав людини та основоположних свобод та прецедентної практики Європейського суду з прав людини; знання основ міжнародного публічного права; знання основ права Ради Європи та права Європейського Союзу; знання засад і принципів національного права, а також змісту правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право; кримінальне і кримінальне процесуальне право; навички реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права; уміння застосувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій; здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти; здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції; здатність застосовувати юридичну аргументацію; здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності; навички логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення; навички консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації; навички самостійної підготовки проектів актів правозастосування та здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності [8].

Дослідження освітньої програми з права Львівського державного університету внутрішніх справ дало змогу виокремити результати навчання студентів. Отже, у результаті навчання студенти здобувають соціально-гуманітарну ерудованість (сумлінно виконувати професійні обов'язки, дотримуватися етичних норм поведінки; проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел; формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відо-

мої проблеми; давати короткий висновок щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю; оцінювати недоліки і переваги аргументів; аналізувати відому проблему), дослідницькі навички (узгоджувати план власного дослідження і самостійно формувати матеріали за визначеними джерелами; використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми; самостійно визначати та формулювати ті питання, з яких потрібна допомога і діяти відповідно до рекомендацій; володіти культурною поведінкою, здатність до кооперації в роботі з колегами), навички комунікації (вільно володіти письмовою та усною державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію; володіти навиками професійного спілкування на іноземній мові; відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем. здатність до саморозвитку, підвищенню своєї кваліфікації та майстерності), навички професійної самоорганізації та використання інформаційних технологій (належно використовувати цифрову і статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності; вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних; здатність демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права) та правозастосування (застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях; тлумачити та застосовувати норми матеріального та процесуального права; виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки) [6].

Після отримання кваліфікації бакалавра права випускники здатні виконувати професійну роботу та працевлаштовуватись в державних та приватних структурах у різних сферах діяльності, зокрема, займати такі первинні посади: секретар судового засідання, секретар суду, помічник приватного детектива, помічник судді, помічник юриста, помічник-консультант народного депутата України, державний виконавець, оперуповноважений, інспектор патрульної служби, командир відділення (органи внутрішніх справ), молодший інспектор (органи внутрішніх справ), помічник дільничного інспектора міліції, помічник оперуповноваженого, помічник слідчого, інспектор (пенітенціарна система), оперуповноважений (пенітенціарна система), інспектор праці (правовий), приватний детектив, судовий експерт, юрисконсульт. Крім того, такі випускники мають право продовжити навчання на другому рівні вищої освіти для отримання ОС «Магістр» із спеціальності «Право» або інших спеціальностей специфічних категорій [7].

В умовах становлення юридичної освіти в Україні постає важливе питання щодо стандартів доступу до правничої професії. З цією метою у 2016 році Міністерство освіти і науки України ініціювало пілотний проект із запровадження єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) для вступу на навчання для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право». У 2017 році цей досвід було поширено на всі заклади вищої освіти, що готують правників за цією спеціальністю.

Набір на магістратуру за спеціальністю «Право» за технологією зовнішнього незалежного оцінювання в Україні здійснювали 104 ЗВО. Тест, на виконання якого було відведено 240 хв., складався з трьох блоків:

- Блок «Право», який містив 70 тестових запитань з шести правничих дисциплін (адміністративне право, конституційне право, кримінальне право, кримінальний процес, цивільне право, цивільний процес) (105 хв);

- Блок ТЗНПК (тест загальних навчальних правничих компетентностей), який містив 30 тестових запитань, розділених на 3 групи: «Критичне мислення», «Аналітичне мислення» і «Логічне мислення» (75 хв);

- Блок «Іноземна мова», формат якого повністю відповідав завданням тесту ЗНО, що складають випускники середньої школи в частині Бланку А, де перевірялися лише компетенції «Читання» і «Застосування мови» (60 хв) [15, с. 25].

Незалежне оцінювання дало можливість реально оцінити рівень професійної підготовки випускників ЗВО, які отримали кваліфікацію бакалавр з права. Загалом у вступних іспитах до магістратури взяли участь 16 тис 129 осіб, з яких 3 тис 225 бакалаврів з права (майже 20%) не подолали поріг «склав / не склав» з усіх блоків тестування.

Згідно з рейтингом ЗВО, сформованим Інститутом освітньої аналітики МОН, відповідно до отриманих середніх балів вступниками з усіх блоків тестування, найкращі результати продемонстрували випускники таких закладів:

1. Національний університет «Кієво-Могилянська академія» – 470,5 балів.
2. Київський національний університет імені Тараса Шевченка – 448,4 бали.
3. Львівський національний університет імені Івана Франка – 448,4 бали.
4. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого – 433,7 балів.
5. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» – 427,1 бал.
6. Національний університет «Острозька академія» – 426,7 балів.
7. Національний університет «Одеська морська академія» – 425,0 балів.
8. Київський національний лінгвістичний університет – 422,0 бали.
9. Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – 420,2 бали.

Список літератури:

1. Довідник ВНЗ (2017). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-61-0.html>.
2. Концепція вдосконалення правової (юридичної) освіти для професійної підготовки юриста відповідно до європейських стандартів вищої освіти і юридичної професії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konceptciyvdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlyafahovoyi-pidgotovki-pravnika>.
3. Крупчан О.Д. До питання про якість юридичної освіти // Правове регулювання економіки. – 2013. – № 13. – С. 48-52.
4. Найгірше правників навчають у аграрних вишах – ЗНО з права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-10-26-najgirshe-pravnikov-navchayut-u-agrarnix-vishax-zno-z-prava?>
5. Опришко В.Ф. Особливості підготовки юристів у непрофільних вищих навчальних закладах України: сучасний стан і шляхи подальшого розвитку / В.Ф. Опришко // Правове регулювання економіки. – 2013. – № 13. – С. 6-27.
6. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» Львівського державного університету внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lvduvs.edu.ua/.../28-prohramy-6?...za...pravo>.

10. Хмельницький університет управління та права – 419,3 бали.

Найгірший рівень знань показали випускники:

1. Вищий навчальний заклад «Східноєвропейський університет економіки і менеджменту» – 354,2 бали.

2. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського – 356,9 балів.

3. Академія Державної пенітенціарної служби – 367,9 балів.

4. Академія праці, соціальних відносин і туризму – 368,2 бали.

5. Міжнародний гуманітарний університет – 370,3 бали.

Отже, можемо зробити висновок, що найкращі показники з підготовки бакалаврів з права показують профільні юридичні ЗВО – середній бал 424,39; класичні університети – 415,84; а також ЗВО економіки, фінансів, управління та підприємництва – 409,85, тоді як аграрні (середній бал випускників – 380,7), правоохоронні (середній бал випускників – 380,86) та приватні ЗВО (середній бал випускників – 386,38) найгірше навчають бакалаврів за спеціальністю [4]. Таким чином, проведення ЄФВВ стало важливим кроком до запровадження стандартизованого оцінювання у вищій освіті, яке є необхідним для забезпечення якості навчання та ефективного контролю його результатів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Отже, проведене дослідження стану професійної підготовки бакалаврів права в закладах вищої освіти дає можливість стверджувати про позитивні зміни на шляху до реформування вищої юридичної освіти та правової системи України загалом. Проте, для наближення системи підготовки юристів в Україні до європейських та світових стандартів не викликає сумнівів необхідність її подальшого удосконалення як на рівні органів державної влади, так і зі сторони закладів вищої освіти. З метою підвищення якості професійної підготовки бакалаврів права у закладах вищої освіти України необхідне переосмислення змісту та організації навчального процесу, зокрема із застосуванням позитивного досвіду світових лідерів вищої юридичної освіти. Тому, у перспективі подальших досліджень плануємо провести порівняльне дослідження системи професійної підготовки бакалаврів у галузі права в Україні та Канаді з метою покращення підготовки фахівців з права в закладах вищої освіти України.

7. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» Національного університету біоресурсів і природокористування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/081_pravo.pdf.
8. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» Національного університету «Києво-Могилянська академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukma.edu.ua/ects/index.php/fprn/141-2018-06-15-07-25-14/pravo/271-2018-11-01-11-09-00>.
9. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» Національного університету «Львівська політехніка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lp.edu.ua/education/majors/IJPS/6.081.00.00/8/2018/ua/full>.
10. Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 № 344 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 15. – С. 33.
11. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії: Проект Закону № 7147 від 28.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613.
12. Рейтинг вищих навчальних закладів України «Топ-200 Україна 2018» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/rating/60985/>.
13. Сущенко В.М. Сучасні проблеми реформування юридичної освіти і науки в Україні // Наукові праці. наук.-метод. журнал. Політичні науки. Правознавство. – 2007. – Том 69. Вип. 56. – С. 184-187.
14. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf>.
15. Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. – К.: Ваїте, 2018. – 168 с.
16. Стецюк Л.О. Проблеми вищої юридичної освіти та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.